DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.19111081

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ସଫଳ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥ : "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ"

ସୁବାସ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ଆଜି ଓଡ଼ିଆ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ସାହିତ୍ୟ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ବହୁ ପରିଚିତ ତଥା ପୁରୁଣା ବିଭାଗ ହୋଇଗଲାଣି । ଅନେକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲେଖକ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସୁଖର କଥା ଓଡ଼ିଆ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ଣ୍ଣଧାର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ଶୀର୍ଷକରେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ୧୯୯୯ ମସିହାରେ ଲେଖିଥିଲେ । ଯେଉଁଥିରେ ୧୯୪୦ ମସିହାରୁ ୨୦୦୦ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟିକ-ସାମାଜିକ-ରାଜନୈତିକ- ଐତିହାସିକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଘଟଣାକୁ ଉପନ୍ୟାସ ଓ ନାଟକ ଶୈଳୀରେ ସେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳର ନାମକରା ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ବିଷୟରେ ଏହି ପୁସ୍ତକରୁ ଅକ୍ଷରେ ଜାଣିବାକୁ ମିଳେ । ବ୍ୟବସାୟିକ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ-ସୌଖିନ ନାଟ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ-ପେଶାଦାର କଳାକାର-ସୌଖିନ ଅଭିନେତା-ଅଭିନେତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଆତ୍ମଜୀବନୀକାର ନିଜେ ନାଟକ ଲେଖି ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବ୍ୟବସାୟିକ ଓ ସୌଖିନ ନାଟ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ରହି ରାତିଦିନ ଏକକରି ନିଜ ନାଟକଗୁଡ଼ିକ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବାକୁ ସଂଗ୍ରାମ କରିଥିବା କଥା ଜାଣିବାକୁ ମିଳେ । ଭାରତୀୟ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ-ବିଶ୍ୱନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକକୁ ସମକକ୍ଷ କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ଉଦ୍ୟମର କଥା ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲୁ । ଓଡ଼ିଆ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର କଥା ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମଜୀବନୀକାର ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ କହିଛନ୍ତି । ଭାରତର ତଥା ବିଶ୍ୱର ଅନେକ ଲେଖକ, ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ କଥା ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ସତ୍ୟସାଇ ବାବା, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ କଥା "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ରେ ସ୍ଥାନିତ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ନିଜ ପରୀକ୍ଷାଧର୍ମୀ ନାଟକଗୁଡ଼ିକ ରଚନା ଓ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବାର କଥା ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ କହିଛନ୍ତି ।

ଏହି ପୁସ୍ତକରୁ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ନାଟକ, ନାଟ୍ୟକାର, ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ପାଠକ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ଆକାଶବାଣୀର ସମ୍ବାଦ ବିଭାଗ ଓ ନାଟକ ବିଭାଗର କଥା ଲେଖକ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ"ରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ ପଢ଼ିଲା ପରି ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପଢ଼ିଲା ପରେ ଅନୁଭବ ହେଉଛି । ଏହିଭଳି ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ତଥ୍ୟଧର୍ମୀ ଆଲୋଚନା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ବଳିଷ୍ଠ କରିବାରେ ସହାୟତା କରିଛି କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

କଟକ, କାଳୀବାବୁ, ଜନସଂସ୍କୃତି ସଂଘ, ଆଗାମୀ, ପରୀକ୍ଷାଧର୍ମୀ, ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦ ବିଭାଗ, ଗଳାକଟା ଲାଇନ, ରିହରସାଲ୍ ।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19111081

Article No - BPP00399

ଯୋଗାଯୋଗ :

ଡକ୍ଟର ସୁବାସ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା, ଅଧ୍ୟାପକ

ସରକାରୀ ସ୍ୱୟଂ ଶାସିତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼-୨

Email : subashbehera119@gmail.com

ORCID ID: https://orcid.org/0009-0007-7519-6609

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୧୫.୧୨.୨୦୨୫	୧୬.୦୧.୨୦୨୬	୨୭.୦୧.୨୦୨୬	୧.୦୩.୨୦୨୬

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ବେହେରା, ସୁବାସ ଚନ୍ଦ୍ର; ୨୦୨୬। ସଫଳ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥ : "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ"। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ୦, ପୃଷ୍ଠା :୫୩-୫୭।

ସତ ବିବରଣୀ ପ୍ରକାଶ ହେଉଛି ଆତ୍ମଜୀବନୀର ମୁଖ୍ୟ ଦିଗ । ଲେଖକ ନିଜ ଜୀବନର ଘଟଣା-ଦୁର୍ଘଟଣାକୁ ନିଜେ ଲେଖିଥିଲେ; ତାହାକୁ ଆତ୍ମଜୀବନୀ କୁହାଯାଇଥାଏ । ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଲେଖକ ନିଜ ଜୀବନର ପ୍ରତିଟି ସମୟର କଥାକୁ ଲେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ପାଠକ ସମକାଳୀନ ସମାଜର ଚିତ୍ର ଜାଣିଥାଏ, ଅନେକ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ପ୍ରେରଣା ପାଇଥାଏ । ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଅବସାଦଗ୍ରସ୍ତ ମଣିଷକୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଇଥାଏ, ବ୍ୟକ୍ତିର ଚାରିତ୍ରିକ ଲକ୍ଷଣାବଳୀ ପ୍ରକାଶ କରାଇଥାଏ । ଆତ୍ମବିଶ୍ଳେଷଣ ହେଉଛି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚନାର ଅନ୍ୟତମ ଦିଗ । ଆତ୍ମଜୀବନୀକାର ଆତ୍ମଜୀବନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ସେହି ସମୟର ଘଟଣା ଉପରେ ନିଜର ମତ ରଖିଥାନ୍ତି । ସ୍ମୃତି ଓ ଅନୁଭୂତିର ଏକ କଳାତ୍ମକ ଦିଗ ହେଉଛି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ।

ମାନବର ଆତ୍ମା ସର୍ବଦା ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ । ମାନବ ଆତ୍ମାର ସଞ୍ଚିତ ଅନୁଭୂତିର ପରିପ୍ରକାଶ ଯେତେବେଳେ ଭାଷା ଦ୍ୱାରା ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ହୋଇ ଉଠେ, ତାହା ସାହିତ୍ୟ ରୂପରେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ । ବିଚାର ଓ ଭାବ ଉନ୍ନତ ନ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଜାତି ବଡ଼ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବିଚାର ଓ ଭାବ ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ହେଲେ; ଏହାର ବିକାଶ କେବଳ ଜାତିର ସାହିତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ । ଏହି କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ବୋଧହୁଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକାର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ ଅନୁଭବ କରିପାରିଥିଲେ । ଯାହା ଫଳରେ ସେ ଅନେକ ନାଟକ ଓ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥଟିଏ ଲେଖିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ସେ ସଫଳ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସେ ତାହା କହିଲେ, ନାଟକରେ ଯାହା କହିପାରିନଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଆତ୍ମଜୀବନୀର ଇତିହାସରେ ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଗଲା ।

"ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ସଂଘର୍ଷମୟ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଭାବାବେଗକୁ ନେଇ ଗତିଶୀଳ । ସାହିତ୍ୟ ମାନବ ଚରିତ୍ରର ଏକ ଇତିହାସ । ଏହି କଥାକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ"ରେ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଛି ।

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ଣ୍ଣଧାର ବିଶିଷ୍ଟ ନାଟ୍ୟକାର ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ସୁଦୀର୍ଘ (ପୃଷ୍ଠା ୬୪୪) ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପଠନ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋତେ ମିଳିଥିବାରୁ ମୁଁ ଆନନ୍ଦିତ । ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଷାଠିଏ ବର୍ଷ (୧୯୪୦-୨୦୦୦)ର ସାଂସ୍କୃତିକ, ସାହିତ୍ୟିକ ଏବଂ ଐତିହାସିକ ଚିତ୍ରକୁ ଏକାଠି କରି ପାଠକଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇଛି ଏହି ପୁସ୍ତକ । ନାଟକୀୟ ସଂଳାପ ଏବଂ ଉପନ୍ୟାସର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୈଳୀରେ ଲିଖିତ ଉକ୍ତ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଅନେକ ସାହିତ୍ୟିକ, ସାମାଜିକ (ପାରିବାରିକ), ରାଜନୈତିକ, ଐତିହାସିକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଘଟଣାକୁ ଭେଟୁ ।

ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ଭେଟୁ ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୁଜଙ୍ଗ, କଟକ ସହର, କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲ, କୁଜଙ୍ଗରୁ କଟକ ବାଟ ଚଲା ରାସ୍ତାକୁ ଆଉ ଭେଟୁ କୁଜଙ୍ଗ ବନବିହାରୀ ହାଇସ୍କୁଲ, ରେଭେନସା କଲେଜ ଭଳି ମଣିଷଗଢ଼ା କାରଖାନାକୁ । ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ପାଠପଢ଼ା, ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭୂମିକା, ଏଥିନେଇ ଲାଠି ପ୍ରହାରର ଯନ୍ତ୍ରଣା, ସାହିତ୍ୟ ତଥା ନାଟକ ରଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ରେଭେନ୍ସା ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭୂମିକା-ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ନାମ, ସେମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତାଧାରା ସବୁ ଯେପରି ସିନେମାର ରିଲ୍ ପରି ଗୋଟେ ପରେ ଗୋଟେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ମନର କାନ୍‌ଭାସକୁ ଆସିଯାଏ । ଯାହା ପାଠକଙ୍କୁ କେତେବେଳେ ସାହିତ୍ୟିକ କରାଇ ଦିଏ ତ କେତେବେଳେ ସଂଗ୍ରାମୀ ବନାଏ । ଆତ୍ମଜୀବନୀକାର କହିଛନ୍ତି "ମାଟ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ସାରିଲା ବେଳକୁ ଥିଏଟର କରିବା ନିଶା ମୋ ଉପରେ ଏକାବେଳେ ଘୋଡ଼ାସବାର ହୋଇଯାଇଥିଲା ।" ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ କହୁ କହୁ ସତ କଥାଟେ କହି ପକାଇଛନ୍ତି ତାହା ହେଲା "ତାହାଥିଲା ମୋ ବି.ଏ. କ୍ଲାସର ଶେଷ ବର୍ଷ । ସେତେବେଳେ 'ଯୌବନ' ନାଟକ ପାଇଁ ମୁଁ ବରାବର ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଥିଏଟରକୁ ଯାଉଥିଲି । ଖୁବ୍ ବେଶୀ ସିଗାରେଟ୍ ଖାଉଥିଲି । ସେଇଥର ବାପା ଏସବୁ ଜାଣି ପାରିଲେ ।" ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଆମେ ଭେଟୁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଅତୀତ କଥାକୁ ଏବଂ ଅତୀତର ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଆଉ ମଞ୍ଚର କଥାକୁ । କେଉଁପରି ଭାବେ ସେ ନାଟ୍ୟପ୍ରେମୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ, ନିଜ ଗ୍ରାମ ଏବଂ କଟକ ସହରରେ ନାଟ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗଠନ କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ, ତ୍ୟାଗ । ଆତ୍ମଜୀବନୀକାରଙ୍କ ଲେଖନୀରେ ତାହା ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିଛି – " ୧୯୪୩ ମସିହା ପ୍ରଥମ ଭାଗ ବେଳକୁ ମୋ ପାଖରେ

ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲା କେତେ ଖଣ୍ଡ ପାଣ୍ଡୁଲିପି । ମନ ଅସ୍ଥିର ହେଉଥିଲା କେମିତି କେଉଁ ଥିଏଟର୍ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ମିଶି ଯାଆନ୍ତି କି ? ମୋ ନାଟକ କେଉଁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୀତ ହୁଅନ୍ତା କି ? ବାରମ୍ବାର କାଳୀବାବୁଙ୍କ ନାଁ, ଓଡ଼ିଶା ଥିଏଟର ନାଁ ମନରେ ଭାସିଆସୁଥିଲା । କାଳୀବାବୁ ଥିଲେ ବାନାମ୍ବର ଦାଦାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଜଣାଶୁଣା ।" ନାଟକମାନ ରଚନା କରି ତାହାକୁ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ସମୟେ ସମୟେ ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କୁ ପରାଜିତ କ୍ଷତାକ୍ତ ସୈନିକ ପରି ଛଟପଟ କରିଛି ତ ପୁଣି କେବେ ବିଜୟୀ ସୈନିକର ଛାତି ଫୁଲା ଆନନ୍ଦ ଜାତ କରାଇଛି ।

କୁଜଙ୍ଗଠାରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକତାର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ନାଟ୍ୟକାର ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ତାଙ୍କର ଏକ ନାଟକ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବାକୁ କିପରି କ୍ଷତାକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଏଥିରେ ତାହା ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ତାଙ୍କର ସୃଜନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତା କିପରି ବା ଏହାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥାନ୍ତା !

ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଆକାଶବାଣୀର କର୍ମଚାରୀ ଥିଲେ । ପାରାଦ୍ୱୀପର ମାଛବେପାରୀ, କୁଜଙ୍ଗ ଧାନକଳର ମାଲିକ, ଗାଉଁଲି ନାରୀର ସ୍ୱାମୀ, କୁନି କୁନି ପୁଅ ଝିଅମାନଙ୍କର ପିତା, ବୃଦ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଭୂମିକାରେ ଯେପରି ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକଟିରେ ବେଶ୍ ନାଟକୀୟ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ଏହି ଭୂମିକାଗୁଡ଼ିକ ପାଠକମାନଙ୍କ ମନରେ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ଦୁଃଖଜାତ କରାଇବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କାରଣ ଏହି ଭୂମିକାଗୁଡ଼ିକରେ ସେ ଅସଫଳତାକୁ ବହୁମାତ୍ରାରେ ଭେଟିଛନ୍ତି । ଅନେକ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ସହ୍ୟକରି, ସବୁ ବ୍ୟବସାୟରେ ଅସଫଳ ହୋଇ ଶ୍ରୀ ଦାସ ନିରୋଳା ନାଟ୍ୟପ୍ରାଣ ପୁରୁଷ ବନିବାର ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲେ ।

ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର, କାଳୀଚରଣଙ୍କ ତତ୍‌କାଳୀନ ନାଟ୍ୟଧାରାକୁ ଅନୁସରଣ କରି ସେ ରଚନା କଲେ କେତୋଟି ପାରମ୍ପରିକ ନାଟକ । ଏ ଧାରାର ନାଟକ ତାଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ଆତ୍ମ ସନ୍ତୋଷ ଦେଇ ପାରିନଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଜାତୀୟ ଓ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ନାଟ୍ୟଧାରା ସହିତ ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଅଧିକ ଭାବରେ ପରିଚିତ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ତାହା 'ଆଗାମୀ' ନାଟକଠାରୁ ତାଙ୍କର ରଚନାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଲା । ଏଇଠି ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଚକ ବଦଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଭଗୀରଥ ଭାବରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ।

'ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ'ରେ ଓଡ଼ିଆ ପାରମ୍ପରିକ ନାଟକ-ଭାରତୀୟ ନାଟକ ବିଶ୍ୱ ନାଟକ-ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର କଥା, ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ତାହାକୁ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବାର କାହାଣୀକୁ ଲେଖି ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ବର୍ଣ୍ଣନାଗୁଡ଼ିକ ପାଠ କଲାବେଳେ ଭୋକ-ଶୋଷ ଦୂରେଇ ଯାଏ, ଆପଣାଛାଏଁ ହାତ ପୃଷ୍ଠା ଲେଉଟାବାକୁ ଚାଲିଯାଏ । ତାଙ୍କର ଏହି ଜୀବନ୍ତ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପାଠକ, ନାଟ୍ୟକାର, ନାଟ୍ୟ ସଂଗଠକ, କଳାକାରମାନଙ୍କ ଚେତନାକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିଛି ତାହା ନିଃସନ୍ଦେହ । ଆତ୍ମୀଜୀବନୀକାର ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଏହିଭଳି ଶବ୍ଦରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି-'ଜନସଂସ୍କୃତି ସଂଘ' ଦ୍ୱାରା 'ଅଗଷ୍ଟ ନ' ଅଭିନୀତ ହେବା ସ୍ଥିର ହୋଇଯିବା ପରେ ତାର ରିହର୍‌ସାଲ୍ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ବଜାର ସୋସାଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଉପର ମହଲାରେ । × × × ରିହର୍‌ସାଲ୍ ଆରମ୍ଭ ପାଇଁ ଯାହା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବ ବୋଲି ଆମେ ଆଶଙ୍କା କରିଥିଲୁ ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ତାହା ମୂଳରୁ ଦୂର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ରାଣୀହାଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ରହୁଥିବା ତିନୋଟି ଶିକ୍ଷିତା ଭଉଣୀ ଜୟନ୍ତୀ, ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ଓ ଅମଳା, ତିନୋଟି ନାରୀ ଚରିତ୍ର ପାଇଁ ଆଗେଇ ଆସିଥିଲେ । ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର 'ଅମର' ପାଇଁ ଆର୍ଟିଷ୍ଟଟିଏ ପାଇବା ଲାଗି ଆମେ କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲୁ ।"

ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଯେତେବେଳେ ଆକାଶବାଣୀରେ ଯୋଗଦାନ କରନ୍ତି ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଛିନ୍ନ ନାଟ୍ୟଧାରା ଆକାଶବାଣୀ ପରି ଏକ କଳାତ୍ମକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପୁଣି ସଂଜିବୀତ ହୋଇଯିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିବାରୁ ସେ ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ ବୋଲି ମନେ କରିଛନ୍ତି ।

"ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ପୁସ୍ତକରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଠିକ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରର ଦିଲ୍ଲୀ ସହରକୁ, ପାକିସ୍ଥାନରୁ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନେ ଭାରତକୁ ଅତି ଦୟନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଆସି ଦିଲ୍ଲୀ ସହରର ଗଳିକନ୍ଦିରେ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ତିଆରି କରି ପିଲାଛୁଆ

ଧରି ଦିନକୁ ଦୁଇମୁଠା ଆହାର ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିବା ଦୃଶ୍ୟକୁ ଏବଂ ଦେଖୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଆକାଶବାଣୀରେ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦ ବିଭାଗର କଥାକୁ, ଓଡ଼ିଶାର କଟକସ୍ଥ ମଧୁପୁର କୋଠିରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ଆକାଶବାଣୀ କଟକକୁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ଆଦ୍ୟାବସ୍ଥାର ଚିତ୍ର ଫୁଟି ଉଠିଛି "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ"ରେ । କେଉଁଭଳି ଅସହାୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଗ୍ରୁପ୍‌କୁ କଲିକତା ସହରରେ ଓଡ଼ିଆ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ତାହା ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ସେ ସମୟର କଲିକତା ସହରର ସାମାଜିକ - ସାଂସ୍କୃତିକ ଚିତ୍ର ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୃଷ୍ଠାରେ । ଆଜି ଓଡ଼ିଆ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତିରେ ବର୍ଣ୍ଣାଢ଼୍ୟ ରୂପରେଖ ନେଇଥିବାବେଳେ ଏହାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଅବସ୍ଥା ଯେ କେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଥିଲା, ତାହା ଆମକୁ ଜଣାଇଦିଏ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକ । ଫିଲ୍ମ ଲାଇନ୍ ଏକ ଗଳାକଟା ଲାଇନ୍ ସେ କଥା ଶ୍ରୀ ଦାସ ଅଳ୍ପରେ ଜାଣିଥିଲେ । ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ ସେ ଗଳାକଟା ଧନ୍ଦାର ଶିକାର ଯେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ହୋଇଯିବେ, ତାଙ୍କର କଳ୍ପନାର ବାହାରେ ଥିଲା ।

ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ନାଟକ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ହୀନମନ୍ୟତାରୁ କିପରି ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ପୁରସ୍କାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲା ତାରି ଦୁଃଖଦ ଅନୁଭୂତିକୁ ଆତ୍ମଜୀବନୀକାର ନିଜ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକରେ ସୂଚାଇବାକୁ ଭୁଲିନାହାନ୍ତି । ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଥାୟୀ (ବ୍ୟବସାୟିକ) ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ତା'ର ବିକାଶ ଏବଂ ଅବଲୁପ୍ତିର କଥା । ଆଉ ସୌଖିନ ନାଟ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ଜନ୍ମଯୌବନର କଥା । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ କଳାକାରମାନଙ୍କ ଅଭିନୟ ଶୈଳୀ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଶୈଳୀ, ମ୍ୟାନେଜର ମାନଙ୍କର ମଞ୍ଚ ପରିଚାଳନା କଥା, ଦର୍ଶକଙ୍କ ନାଟ୍ୟପ୍ରେମ କଥା ମଧ୍ୟ ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଆତ୍ମଜୀବନୀକାରଙ୍କ କଥାରେ, "ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ"ର ପ୍ରଥମ ଅଭିନୟ ହୋଇଥିଲା 'କଳାଶ୍ରୀ' ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ୧୯୬୯ ମସିହା ଜୁଲାଇ ଏଗାର ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ । କଟକରେ ପ୍ରାୟ ଏହାର ତିନିବର୍ଷ ତଳେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା କଳାଶ୍ରୀ ଥିଏଟର । ଏହାର ଅବସ୍ଥା ସେତେବେଳକୁ ଖରାପ ହୋଇଆସିଥିଲା । ନିୟମିତ ନାଟକ ସେମାନଙ୍କ ହଲରେ ହୋଇପାରୁନଥିଲା । ଷ୍ଟେଜ୍‌ରେ ସେଟ୍ ସେଟିଂର ସୁବିଧା ବିଶେଷ କିଛି ନଥିଲା । × × × କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ମଞ୍ଚ ଇତିହାସର ସେଇ ପୁରୁଣା ରୋଗ... ମତାନ୍ତର... ଅବ୍ୟବସ୍ଥା... ଦୁର୍ବଳ ପରିଚାଳନା ଏଠି ଦେଖା ଦେଇଥିଲା ଏତେବେଳକୁ ।"

'ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ'ର ମଧ୍ୟାନ୍ତର ଶେଷ ହୋଇଛି । ତା'ପରେ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ନାଗପୁର ସହର, ଜାପାନୀ ସାହିତ୍ୟିକ ମିସିମା ଏବଂ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେନାଧକ୍ଷ ଜେନେରାଲ କେନିଟୋସ ମାସିହିଟାଙ୍କ ବନ୍ଦୀ ଘଟଣା, ହାରାକିରୀ ଘଟଣା, ଓଡ଼ିଶାର ଏକାଡ଼େମୀ କଥା ଭାରତୀୟ ବିଶିଷ୍ଟ ନାଟ୍ୟକାରମାନଙ୍କ କଥା । ବମ୍ବେରେ ସତ୍ୟସାଇ ବାବା, ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ କଥା, ପୋଲାଣ୍ଡ ଗସ୍ତ, ସୋଭିଏତ ୟୁନିୟନ, ବୁଲଗେରିଆ, ରୋମ ସହର, ଲେଲିନ୍‌ଙ୍କ କଥାମାନ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ।

ଥିଏଟର ପ୍ରତି ଓଡ଼ିଆ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମନୋଭାବ, ବିଶ୍ୱ ଥିଏଟର, ବିଶ୍ୱ ନାଟକ, ବିଶ୍ୱ ନାଟ୍ୟକାର ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ କଥାକୁ ନାଟ୍ୟକାର ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ଲେଖକ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ପୁସ୍ତକକୁ ରୋମାଞ୍ଚକର କରିଦେଇଛନ୍ତି ।

"ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ"ର ଭାଷା ସରଳ ତଥା ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଏଥିରେ ନାଟ୍ୟକାର ନାଟକୀୟ ଭାଷା ଏବଂ ଉପନ୍ୟାସର ବର୍ଣ୍ଣନା ଚାତୁରୀ ଦୁଇଟିର ଫେଣ୍ଟାଫେଣ୍ଟି ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଐତିହାସିକ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ିବା ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ । ଏହାକୁ ପଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭ କଲାମାତ୍ରେ ଶୀଘ୍ର ଶେଷ କରିବାର କାମନା ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇଉଠେ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଲୁପ୍ତ ପ୍ରାୟ କଥିତ ଭାଷା ବିନ୍ୟାସ, ଖୋଲାଖୋଲି ବକ୍ତବ୍ୟ, ନିର୍ଭୀକମତ ପୋଷଣ, ଦୁଃଖ ସୁଖ ଦୁର୍ଘଟଣା-ଘଟଣା ଅପ୍ରାପ୍ତି-ପ୍ରାପ୍ତିର ବିସ୍ତୃତ କଥନ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକଟିକୁ ବହୁମାତ୍ରାରେ ସୁଖପାଠ୍ୟ କରାଇ ପାରିଛି । ଆତ୍ମଜୀବନୀକାର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଥବା ଅନ୍ୟ ମତବାଦଙ୍କ ପ୍ରତି ସହିଷ୍ଣୁ ଭାବ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀର ସାହିତ୍ୟିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ ଇତିହାସ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।

ଏହି ମହାନାଟକର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହେବା ସମୟ ଖଣ୍ଡରେ ଯେଉଁମାନେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ ବୟସର

ଥିଲେ ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଆଜିର ଯୁବପୀଢ଼ି । ଭାରତ ଇତିହାସର ଏହି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସମୟକୁ ଭଲକରି ଜାଣିବାକୁ, ବୁଝିବାକୁ ଏବଂ ସେ ସମୟର ଘଟଣାବଳୀ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବାକୁ ଏ ପୁସ୍ତକ ଯେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ଯୁବପୀଢ଼ି ପାଇଁ ଏହା ହେଉଛି ଏ ପୁସ୍ତକର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆହ୍ୱାନ ଓ ଦାନ ।

"ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ"କୁ ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଅଣନାଟକ ଲେଖା ବୋଲି ମୁଖବନ୍ଧ 'କିଞ୍ଚିତ୍'ରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ୧୯୯୯ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀକୁ ନେଇ ସମାଲୋଚକ ଅସିତ୍ ମହାନ୍ତି କହନ୍ତି- " 'ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ' କେବଳ ଏକ ସ୍ମୃତିକଥା ବା ଆତ୍ମକାହାଣୀ ନୁହେଁ, ଏହା ଲେଖକଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ସତୁରି ବର୍ଷର ଜୀବନ ଓ ସମୟର ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆଲେଖ୍ୟ। ଯାହା ଆରମ୍ଭରୁ ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷରେ ଶେଷ ହୋଇଥିବା ଏକ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଅଣନାଟକ ମାତ୍ର ନୁହେଁ- ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟ ଖଣ୍ଡର ଛୋଟବଡ଼ ଦୃଶ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ଏକ ମହାନାଟକ । (୧୯୯୯, ୧୫ ଅଗଷ୍ଟ -ସମ୍ବାଦ) ମୁଁ ଏଥିସହିତ ଏକମତ । ବାସ୍ତବିକ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏହା ଏକ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଖଣ୍ଡର ମହାନାଟକ । ଏହା ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ପୁସ୍ତକ ଯାହା ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ପାଠକଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଇପାରିବ ।

ନିଜ ଜୀବନର ଭଲମନ୍ଦ ଘଟଣାବଳୀକୁ ନିଜେ ଲେଖୁଥିଲେ, ତାହାକୁ ଆତ୍ମଜୀବନୀ କୁହାଯାଇଥାଏ । ଆତ୍ମଜୀବନୀକାର, ନାଟ୍ୟକାର ଶ୍ରୀ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ ଥିଲେ ଜଣେ ହିସାବୀ ଓ ପରିଶ୍ରମୀ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ସବୁବେଳେ ସବୁକଥାକୁ ଠିକ୍ ଢଙ୍ଗରେ କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି । ନିଜେ ବା ଅନ୍ୟ କେହି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଭୁଲ କଲେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତା ବିଦ୍ରୋହ କରିଉଠେ । ନାଟକ ଲେଖିବା ତାଙ୍କର ନିଶା । ନିଜ ନାଟକ ରିହରସାଲ୍ ସମୟରେ ସେ ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ରୁହନ୍ତି । କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ ନାଟକକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ଏ କଥା ପାଠକେ ଏହି ପୁସ୍ତକରୁ ଜାଣିପାରିବେ । ବିଶେଷ କରି ଶ୍ରୀ ଦାସ କଟକ ଓ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହଣି, ଭାରତ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ନାଟକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୋଗଦାନ, ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ଆଶୀର୍ବାଦ କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ । ଏ ସମସ୍ତ କଥା 'ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ' ପୃଷ୍ଠାରେ ସେ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଯାହା ଆତ୍ମଜୀବନୀକୁ ପଢ଼ିବାରେ ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ାଇଛି । ତାଙ୍କ 'ଆଗାମୀ' ନାଟକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଗତିପଥ ବଦଳାଇ ଦେଇଥିଲା । 'ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ', 'ବନହଂସୀ', 'ବିତର୍କିତ ଅପରାହ୍ଣ' ଭାରତୀୟ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ଏକ ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଟ ଥିଲା । ଏ କଥାକୁ ଆତ୍ମଜୀବନୀକାର ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ପୁସ୍ତକଟିର ଗୁରୁତ୍ୱ ବଢ଼ାଇଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ପରିଚୟ ପାଇଥିଲା । ଯାହା ତାଙ୍କୁ ଆତ୍ମୀଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲା । "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ଆତ୍ମୀଜବନୀରେ ଅଧିକାଂଶ ପୃଷ୍ଠା ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ-ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ-କଳାକାର-ଦର୍ଶକଙ୍କ କଥା ଭରପୁର ରହିଛି । ନିଜ ପିଲାଦିନ କଥାଠାରୁ ବୃଦ୍ଧ ଜୀବନର କଥା ସମ୍ୟକ ଭାବେ ଲେଖି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକର ସମସ୍ତ ସ୍ୱରୂପକୁ ସେ ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକର ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା ୬୪୪ କିଛି କମ୍ ନୁହଁ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନୂଆ ନୂଆ କଥା-ତଥ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏହି ଧରଣର ପୁସ୍ତକ ହାତ ଗଣତି କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ । ପାଠକ ଏହି ବହୁରୁ ନାଟକର ରଚନା-ପ୍ରଯୋଜନା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ସବୁକଥା ଜାଣିବା ସହିତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତର କିଛି କଥା ଜାଣିବେ । ନିଜ ଜୀବନ ସହିତ ଯାହା ଯାହା ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥିଲା, ତାହାକୁ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ "ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ" ଏକ ସଫଳ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଗ୍ରନ୍ଥଟିଏ । ଏହାର ଭାଷା ଯୁଗ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଛି, ଏହା ସବୁ ଠାରୁ ବଡ଼ କଥା । ଅଧିକ କଥା-ତଥ୍ୟ ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିବାରୁ ଏହି ପୁସ୍ତକ ରୋମାଞ୍ଚକର ହୋଇପାରିଛି ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ:

ଓଡ଼ିଆ ଚରିତ ସାହିତ୍ୟ - ଲାବଣ୍ୟ ନାୟକ

ସ୍ମୃତି ସଂଳାପ - ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

❖ ❖ ❖